

DEN SIMONS

LETO
NOĆI

Preveo
Aleksandar Milajić

■ Laguna ■

Naslov originala

Dan Simmons

SUMMER OF NIGHT

Copyright © 1991 by Dan Simmons

Translation Copyright © 2002, 2015 za srpsko izdanje,
LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za Vejna, koji je bio tamo kada se sve to događalo.

JEDAN

ŠKOLA OLD CENTRAL stajala je još uvek ponosno i ljubomorno čuvala svoje tajne. Osamdesetčetvorogodišnja prašina od izdrobljenih kreda leljuala je u retkim prugama svetlosti dok su se sećanja na lakiranje od pre osam decenija uzdizala s mračnih stepeništa i podova da začine zatočeni vazduh mirisom mahagonija, sličnim mirisu mrtvačkih sanduka. Zidovi su bili tako debeli da je izgledalo da apsorbuju sve zvuke dok su visoki prozori, sa staklima izvitoperenim i iskrivljenim od starosti i sile gravitacije, bojili vazduh sumornom žućkastom bojom.

Vreme je sporo proticalo unutar Old Centrala. Ako je uopšte proticalo. Koraci su odjekivali duž hodnika i stepeništa, ali zvuk kao da je bio prigušen i neusaglašen sa kretanjem senki.

Kamen temeljac za školu položen je 1876, iste godine kada je daleko na zapadu general Kaster sa svojim ljudima iskasapljen kod reke Litl Big Horn, a daleko na istoku, na proslavi stogodišnjice nacije u Filadelfiji, izložen prvi telefon. Škola Old Central podignuta je u Ilinoisu, na pola puta između ta dva događaja, ali daleko od svih tokova istorije.

Do proleća 1960. u školi se okupila garnitura vremešnih predavača koja je činila nastavno osoblje: bili su previše stari, ali i previše ponosni da bi se penzionisali, iz navike su se držali uspravno i jednostavno odbijali da se predaju. A jalova i besna stara usedelica, Old Central, decenijama je pozajmljivala tuđu decu.

Devojčice koje su se igrale lutkama u senkama učionica i hodnika kasnije su umirale na porođaju. Dečaci koji su vičući jurcali po hodnicima i tokom mračnih zimskih popodneva po kazni ostajali u učionicama, završavali su pokopani na mestima o kojima ih nisu učili na časovima geografije: San Huanu, Bua de Belou, Okinavi, Omaha Biču, Zalivu svinja i Inčanu.

Škola je u početku bila okružena lepim brestovim mladamicama. Stabla bliža zgradi tokom maja i septembra bacala su senku kroz prozore učionica u prizemlju. Ali tokom godina su se osušila ostavljajući drvored džinovskih stabala koji je okruživao čitav kvart oko škole kao tiha straža, okoštala i unakažena vremenom i bolešću. Nekoliko njih je posečeno i odvezeno, ali većina je ostala da pruža senke ogoljenih grana kao čvornovate šake koje, preko dvorišta i sportskih terena, pokušavaju da napipaju put do škole.

Posetilac varošice Elm Hejven koji bi skrenuo s auto-puta, produžio još dva bloka i stigao do Old Centrala, često bi greškom pomislio da je u pitanju predimenzionirana gradska većnica ili neka zalutala javna zgrada koja se od oholosti naduvala do apsurdne veličine. Kakvu je funkciju, na kraju krajeva, u zamirućem gradiću od hiljadu i osam stotina stanovnika mogla da ima ta ogromna dvospratnica koja je usamljeno stajala u svom sopstvenom kvartu? A onda bi namernik ugledao igrališta i shvatio da je to u stvari škola. I to bizarna: zelenkasta bakarna patina pokrivala je pocrneli šiljati krov bogato ukrašenog zvonika koji se uzdizao više od petnaest metara iznad tla; romanski lukovi u Ričardsonovom* stilu izvijali su se poput zmija nad četiri metra visokim prozorima; njihov raspored i ovalni vitraži od obojenog stakla podsećali su na nekakav apsurdni hibrid katedrale i škole; badže s dvovodnim krovovima, slične onima na starim zamkovima, uzdizale su se nad strehama iznad drugog sprata; zavojiti ukrasi nalik okamenjenim spiralama nadnosili su se nad uvučenim vratima i lažnim prozorima; i konačno, ono što je najviše uznemiravalo posmatrača, njena preterana, neprimerena i nekako zlokobna *veličina*. Zgrada Old Centrala, sa svoja tri niza prozora, s predebokim strehama i glomaznim badžama na šiljatom krovu i sa skarednim zvonikom, bila je prevelika za školu u tako skromnom gradiću.

Ako je putnik imao ikakvo znanje o arhitekturi, zastao bi, ili zastala, u tihoj asfaltiranoj ulici da izađe iz automobila i fotografije.

Ali čak i na fotografiji, pažljivi posmatrač bi primetio da su visoki prozori bili velike, crne rupe – kao da su stvoreni da apsorbuju svetlost, a ne da je reflektuju ili propuste – i da su detalji u Ričardsonovom stilu, zajedno s romaničkim i klasicističkim, nakalemljeni na grubim i svedeni stil u arhitekturi koji bi se mogao nazvati školskom gotikom Srednjeg zapada. Konačni utisak prolaznika ne bi bio da posmatra veliku zgradu ili arhitektonski kuriozitet, već preveliku i šizofreničnu gomilu cigala i kamena poklopljenu zvonikom koji je očigledno bio delo ludaka.

Retki posetioci bi, ako bi prkosili rastućem osećaju nelagode ili ga ignorisali, mogli da se raspitaju ili čak da odu do Ouk Hila, sedišta okruga, da pogledaju zapise o školi. Otkrili bi da je zdanje bilo deo urbanističkog plana od pre osamdeset i nešto godina, po kome je u okrugu trebalo sagraditi pet velikih škola – na severoistoku, severozapadu, jugoistoku, jugozapadu i u samom centru. Prva i jedina sagrađena bila je Old Central.

* H.H. Ričardson (1838–1881), američki arhitekta, začetnik čikaške škole u arhitekturi. (Prim. prev.)

Elm Hejven je 1870. bio veći nego te, 1960. godine, uglavnom zahvaljujući pruzi (sada napuštenoj) i velikom prilivu doseljenika koje su ambiciozni urbanisti doveli iz Čikaga. Sa 28000 stanovnika 1875. godine, gradski živalj je, prema popisu iz 1960, spao na manje od 2000, uglavnom farmera. U Elm Hejven se samo 1875. doselilo 4300 ljudi i sudija Ešli, milioner koji je stajao iza planova o naseljavanju oblasti i izgradnje Old Centrala, predvideo je da će grad uskoro brojem stanovnika premašiti Pioriju, a jednog dana se možda nositi i sa Čikagom.

Arhitekta koga je Ešli doveo odnekud s istoka – neki Solon Spenser Alden – bio je student Henrija Hobsona Ričardsona i R.M. Hanta, a neimarska noćna mora koju je projektovao predstavljala je mračne elemente sve popularnije čikaške škole, bez osećaja za veličinu ili moguću namenu romaničkih zgrada.

Sudija Ešli je insistirao – a Elm Hejven se složio – da škola bude sagrađena tako da može da primi buduće brojnije generacije učenika koji bi se naselili u okrugu Krev Kur. Tako su se u zgradi, osim prostora predviđenih za prvih šest razreda, našle i učionice za srednjoškolce na drugom spratu – korišćene samo do Drugog svetskog rata – kao i delovi koji bi se koristili kao gradska biblioteka, a možda čak i kao prostor za koledž kada za to dođe vreme.

Nijedan koledž nikada nije otvoren u okrugu Krev Kur niti u Elm Hejvenu. Velika porodična kuća sudije Ešlija izgorela je do temelja kada je u recesiji 1919. njegov sin bankrotirao. Old Central je godinama ostao osnovna škola koju je pohađalo sve manje i manje dece pošto su ljudi napuštali grad i osnivali škole u drugim mestima.

Gimnazijski deo na drugom spratu postao je suvišan kada je 1920. u Ouk Hilu otvorena prava gimnazija. Učionice su prepuštene tami i paučini. Gradska biblioteka je 1939. iseljena iz zasvođenog dela zgrade, a međusprat s policama ostavljen je da zjapi ka nekolicini preostalih đaka koji su prolazili mračnim hodnicima, preširokim stepeništima i katakombama u podrumu, kao izbeglice u odavno napuštenom gradu nepojmljive prošlosti.

Konačno, u jesen 1959, nova gradska vlada i školska uprava okruga Krev Kur odlučili su da je Old Central nadživeo svoju svrhu, da je arhitektonski monstrum – čak i poluprazan – bio prevelik za grejanje i održavanje, i da će u jesen 1960. poslednja 134 učenika prvih šest razreda biti iz Elm Hejvena premeštena u novoosnovanu školu kraj Ouk Hila.

Ali u proleće 1960, poslednjeg dana školske godine, samo nekoliko sati pre no što će biti oterana u konačnu penziju, škola Old Central i dalje je ponosno stajala i ljubomorno čuvala svoje tajne.

DVA

DEJL STJUART je sedeo u učionici šestog razreda, siguran da je poslednji dan školske godine najgora kazna koju su odrasli smislili za decu.

Vreme je gmizalo gore nego u zubarskoj čekaonici, gore nego kada se mama naljutila na njega, pa je morao da čeka da tata dođe kući i odluči kako će ga kazniti, gore nego...

Sporo.

Na zidnom satu iznad izblajhane glave Matore Guzare bilo je 2.43. Kalendar na zidu ga je obaveštavao da je bila sreda, 1. juni, 1960, poslednji dan školske godine, poslednji dan koji će Dejl i ostali morati da ikada više provedu zatočeni u utrobi Old Centrala, ali sve je ukazivalo na to da je vreme potpuno zaustavljeno, tako da se osećao kao insekt zarobljen u čilibaru, kao pauk u žučkastom kamenu koji je otac Kavano dao Majku.

Nije imao šta da radi. Čak nije mogao ni da uči. Šestaci su tog dana morali da do pola dva vrate pozajmljene udžbenike gospođi Dube koja je svaku knjigu pomno pregledala u potrazi za oštećenjima... mada Dejl nije uspevao da shvati kako je mogla da razlikuje ovogodišnja oštećenja od tragova koje su generacije korisnika ostavile za sobom na plesnivim stranicama... a kada je to obavljeno, učionica je postala bizarno pusta, čak su i zidne novine bile prazne, a klupe dobro oribane. Matora Guzara im je letargično predložila da čitaju nešto, iako su knjige iz školske biblioteke morale biti vraćene prethodnog petka pod pretnjom da neće dobiti knjižice.

Mogao je od kuće da ponese nešto za čitanje – možda knjigu o Tarzanu koju je ostavio otvorenu na kuhinjskom stolu kada je u podne otišao na ručak, ili jedan od dvobroja *Ej-Si-Ija*, ali, iako je čitao nekoliko knjiga nedeljno, nikada nije o *školi* razmišljao kao o mestu za čitanje. Škola je bila mesto za izradu pismenih vežbi, slušanje nastavnika i odgovaranje na toliko jednostavna pitanja da bi čak i majmun mogao da skrpi odgovor na njih.

I tako je Dejl s još dvadeset šestoro šestaka sedeo tog vrelog i sparnog letnjeg dana dok se napolju nebo smračivalo pred oluju čineći da i inače mračna unutrašnjost škole postane još mračnija, a leto kao da je ustuknulo kada je ustajali vazduh kao prekrivač legao na zamrznute kazaljke sata.

Sedeo je u četvrtoj klupi u drugom redu zdesna. Sa svog mesta je mogao da, kroz vrata garderobe, vidi mračni hodnik i vrata učionice petog razreda u kojoj je njegov najbolji drug, Majk O'Rurk takođe čekao kraj školske godine. Majk je bio Dejlov vršnjak – u stvari, bio je mesec dana stariji – ali morao je da ponavlja četvrti razred tako da su već dve godine bili razdvojeni ponorom širokim čitav razred. Majk je, međutim, svoj neuspeh prihvatio s istom samouverenošću koju je pokazivao u većini situacija – šalio se na račun toga i nastavio da bude vođa na igralištu i u Dejlovom društvu, ne pokazujući nimalo mržnje spram gospođe Grosejn, matore veštice koja ga je oborila – Dejl je bio siguran – iz čiste pakosti.

U učionici su bili još neki od njegovih bliskih prijatelja. Džim Harlen je sedeo u prvoj klupi u prvom redu, tako da je gospođa Dube mogla da ga drži na oku. Sada je glavu položio na ruke i šarao po učionici pogledom razigranim od nestrpljenja koje je i Dejl osećao, ali se trudio da to ne pokaže. Video je da ga Dejl posmatra i iskreveljio mu se ustima elastičnim kao da su od plastelina.

Matora Guzara se nakašljala i Harlen je ponovo potonuo u poslušnost.

U redu do prozora bili su Čak Sperling i Diger Tejlor – drugari, vođe i razredni političari. Budaletine. Dejl ih, osim na utakmicama Male lige i treninzima, nije često viđao van škole. Iza Diger je, u izbledejoj i pocepanoj majici, sedeo Geri Dejsinger. Svi su u slobodno vreme nosili majice i farmerice, ali samo su najsiromašnija deca kao što su bili Geri i braća Kordi Kuk dolazili u njima u školu.

Iza Gerija je sedela Kordi Kuk, okrugle glave i ravnodušnog izraza koji se graničio s glupošću. Njeno debelo i bezizražajno lice bilo je okrenuto ka prozorima, ali bezbojne oči kao da nisu videle ništa. Žvakala je žvaku – uvek je žvakala žvaku – ali iz nekog razloga gospođa Dube to kao da nije primećivala, ili je bar nije opominjala zbog toga. Da je Harlen ili neko od ostalih tako prilježno i redovno žvakao, nastavnica bi ga verovatno izbacila sa časa; kod Kordi Kuk to je izgledalo kao prirodno stanje. Iako još nije znao za reč *preživljanje*, slika krave koja žvaće često bi mu pala na pamet kada bi pogledao Kordi.

Iza nje, u poslednjoj zauzetoj klupi u redu do prozora, kao gotovo šokantni kontrast, sedela je Mišel Stafni. Izgledala je bezgrešno u svojoj svetlozelenoj košulji i plisiranoj suknji. Imala je sjajnu riđu kosu i Dejl je čak i s druge strane učionice mogao da vidi pege na njenoj bledejoj, gotovo providnoj koži.

Dok ju je posmatrao, podigla je pogled s knjige i, iako se nije osmehnula, najmanji znak da ga je primetila bio je dovoljan da srce jedanaestogodišnjaka počne da lupa kao ludo.

Nisu svi njegovi drugovi bili u ovoj učionici. Kevin Grumbaker je bio u petom razredu – redovno, pošto je bio devet meseci mlađi od Dejla. Dejlov brat, Lorens, bio je u trećem razredu, kod gospođe Hou čija je učionica bila u prizemlju zgrade.

Dvejn Mekbrajd je *bio* tu. Dvostruko teži od sledećeg bucmastog deteta u razredu, sedeo je u trećoj klupi u srednjem redu. Bio je, kao i obično, zauzet zapisivanjem nečega u beležnicu sa spiralom koju je vazdan vukao sa sobom. Neposlušna smeđa kosa štrčala mu je na sve strane. Odsutnim pokretom je popravio naočari, mršteći se nad onim što je pisao, a zatim ponovo prionuo na posao. Uprkos temperaturi od skoro trideset stepeni imao je na sebi istu debelu flanelsku košulju i pantalone od rebrastog somota koje je nosio cele zime. Dejl nije mogao da se seti da ga je ikada video u farmericama ili majici, uprkos činjenici da je debeli dečak bio dete sa sela – Dejl, Majk, Kevin, Džim, kao i većina ostalih, bili su gradska deca – i morao da radi na farmi.

Uzvrpoljio se. Bilo je 2.49. Nastava se iz nekog nerazumljivog razloga koji je uključivao i autobuski red vožnje, završavala u 3.15.

Dejl se zagledao u portret Džordža Vašingtona na zidu pitajući se po desetohiljaditi put te godine zašto bi uprava škole okačila reprodukciju nedovršene slike. Zurio je u plafon, koji je bio pet metara iznad poda, i četiri metra visoke prozore raspoređene duž zida. Posmatrao je prazne police razmišljajući šta li se dogodilo s udžbenicima. Jesu li prebačeni u novoosnovanu školu? Spaljени? Verovatno ovo drugo, pošto nije mogao da zamisli tako stare i musave knjige u potpuno novoj školi pored koje je nekoliko puta prošao s roditeljima.

Dva i pedeset. Još dvadeset pet minuta do pravog početka leta, do vladavine slobode.

Zagledao se u Matoru Guzaru. Taj nadimak nije u sebi izgovarao s mržnjom ili porugom; ona je *oduvek* bila Matora Guzara. Trideset i osam godina su gospođa Dube i gospođa Dugan vodile šestake – u početku u susednim učionicama, a kasnije su, kada je broj učenika opao, otprilike u vreme Dejlovog rođenja, počele da dele isti razred – gospođa Dube je predavala čitanje, pisanje i društvene nauke u prepodnevnoj smeni, a gospođa Dugan matematiku, prirodne nauke i krasnopolis u popodnevnoj.

Bile su kao Stanlio i Olio ili uozbiljeni Abot i Kostelo Old Centrala – gospođa Dugan je bila visoka, mršava i žustra, a gospođa Dube mala, debela i spora. Glasovi su im bili potpuno različiti i po boji i po jačini, a životi isprepletani – živjele su jedna do druge u viktorijanskim kućama na Širokoj aveniji, odlazile u istu crkvu, zajedno pohađale kurseve u Pioriji, zajedno letovale na Floridi, dve nepotpune osobe koje su nekako udružile svoje vrline i mane da bi stvorile jednu kompletnu ličnost.

A onda se baš te završne godine vladavine Old Centrala, uoči Dana zahvalnosti, gospođa Dugan razbolela. „Rak“, rekla je tiho gospođa Dube Dejlovoj majci misleći da je dečaci nisu čuli. Duganova se nije vratila ni posle božićnih praznika, a gospođa Dube je, radije nego da primi nekakvog uljeza, preuzela popodnevnu smenu, što je samo potvrđivalo ozbiljnost bolesti njene prijateljice. Držala je nastavu iz predmeta kojih se gnušala, „samo dok se Kora ne vrati“, i negovala bolesnicu, prvo u visokoj ružičastoj kući u Širokoj aveniji, a kasnije i u bolnici, sve dok se jednog jutra ni Matora Guzara nije pojavila. Prvi put posle četiri decenije dovedena je zamena da drži nastavu šestacima, a na igralištu se proneo glas da je gospođa Dugan umrla. Bio je to dan uoči Svetog Valentina.

Sahrani u Davenportu nije prisustvovao niko od učenika. Niko ne bi prisustvovao ni da je bila baš tu, u Elm Hejvenu. Gospođa Dube se vratila dva dana kasnije.

Dejl je posmatrao staricu osećajući nagoveštaj nečega sličnog sažaljenju. Gospođa Dube je još uvek bila debela, ali je sve salo na njoj sada visilo kao preveliki kaput. Kada se kretala, unutrašnje strane ruku bi joj se tresle i podrhtavale kao krep-papir koji visi na kostima. Oči su joj zgasnule i utonule u očne duplje tako da su ličile na proreze.

Nastavnica je sedela i gledala kroz prozor, beznadežnog i praznog lica nalik Kordi Kuk. Plava kosa joj je bila raščupana i izraslog korena, a haljina joj je stajala čudno, kao da je negde nešto pogrešno zakopčala. Oko nje se osećao neprijatan vonj koji je Dejla podsetio na onaj koji se uoči Božića širio oko gđe Dugan.

Uzdahnuo je i promeškoltio se na stolici. 2.52.

Primitio je pokret u mračnom hodniku, oprezan hod i bleđi odsjaj, i video Bucka Kuka, Kordinog debelog brata-idiota, kako se šunja kroz školu. Zastao je i pokušao da privuče sestrinu pažnju a da ga Matora Guzara ne primeti. Nije imalo svrhe. Kordi je bila hipnotisana nebom i ne bi ga primetila čak ni kada bi je gađao ciglom.

Dejl je polako klimnuo Bucku. Debeli učenik četvrtog razreda u okraćalim pantalonama na tregere pokazao mu je srednjak držeći nešto što bi moglo biti dozvola za odlazak u toalet i nestao u senci.

Dejl se uzvrpoljio. Bucko se ponekad igrao s njim i njegovim prijateljima, uprkos činjenici da su Kukovi živeli u daščarama pokrivenim ter-papirom koje su se nalazile kraj pruge, blizu silosa. Bio je debeo, ružan, glup, prljav i prostiji od bilo kog njegovog vršnjaka kog je Dejl ikada video, ali to ga nije diskvalifikovalo kao potencijalnog člana grupe gradske dece koja je sebe nazivala Biciklističkom patrolom. Mada Bucko ni od Dejla ni od njegovih drugova nije tražio ništa slično.

Zapitao se kuda li je tupan otišao, a zatim pogledao na sat. I dalje je bilo 2.52.

Bube u ćilibaru.

Bucko je odustao od mahanja sestri i požurio ka stepeništu pre nego što ga Matora Guzara ili neko drugi od nastavnika primeti. Dobio je dozvolu za odlazak u toalet od gospođe Grosejn, ali to nije značilo da ga neka od matorih drtina neće poslati natrag u učionicu ako ga vidi kako dangubi po hodnicima.

Sjurio se niz široko stepenište s daščanim gazištima na kojima su se videle staze izlizane stopalima generacija i stigao do odmorišta ispod okruglog prozora. Svetlo koje je dopiralo spolja bilo je bolesno crvene boje zbog oluje koja se spremala. Prošao je duž niza praznih polica u uskoj galeriji na međuspratu koja je nekada predstavljala gradsku biblioteku, ali ih nije ni primetio. Te police su bile prazne još kada je on pošao u školu.

Žurilo mu se. Ostalo je još manje od pola sata do kraja školske godine, a želeo je da siđe do muškog toaleta pre no što se dan završi i ovo prokletu staro mesto bude zauvek zatvoreno.

U prizemlju je bilo više svetla i čuo se žamor nižih razreda – prvog, drugog i trećeg – što je to mesto činilo humanijim, uprkos mračnom stepeništu koje je vodilo na gornje spratove. Požurio je preko brisanog prostora pre nego što ga vidi neko od nastavnika, prošao kroz vrata i strčao stepenicama u podrum.

Smatrao je da je blesavo što glupa škola nije imala toalete na prvom i drugom spratu. Klonje su postojale samo u podrumu, a tu ih je bilo previše – mali za malu decu, veći za stariju, zaključana lođa na kojoj je pisalo NUŽNIK ZA NASTAVNIKE, mali toalet iza kotlarnice gde

je šorao Van Sajk, čak i prostorije koje su možda bile kupatila, tamo u nekorišćenim hodnicima koji su se gubili u mraku.

Znao je što i druga deca – da su tamo postojale stepenice koje su vodile *ispod* podruma – ali, kao ni ostali, nikada nije otišao tamo niti je to nameravao. Tamo, mili Bože, nije bilo čak ni *svetla!* Niko osim Van Sajka, i možda direktora Runa, nije znao šta se dole nalazi.

Verovatno još klozeta, razmišljao je Bucko.

Otišao je u veći muški toalet, onaj označen sa DEČAKI. Znak je bio takav oduvek – čale mu je rekao da je tako izgledao i kad je *on* išao u školu – a jedini razlog za pravopisnu grešku kojeg su Bucko i njegov čale mogli da se sete, bio je – da bi matora Duganova iz šestog razreda šizila i uzdisala nad takvom glupošću. Cmizdrila je zbog toga i kada je čale bio klinac. E pa, matora Duganova je sada bila mrtva – trulila je na groblju Kalvarija, tamo iza *Krčme kod crnog drveta* gde je čale provodio veći deo vremena – a Bucko se pitao zašto baba nije ispravila prokletu reč ako ju je toľko živcirala. Imala je bar sto godina na raspolaganju da siđe i prefarba znak. Pretpostavljao je da je *volela* da šizi i uzdiše zbog toga, da je to činilo da se oseća pametnom, dok su ostali, kao što su bili on i njegov čale, bili glupi.

Žurio je mračnim vijugavim hodnikom ka toaletu sa natpisom DEČAKI. Zidovi od cigle bili su još pre više decenija obojeni braon i zelenom bojom, a niski plafon je bio pokriven spletom cevi, ventila i paučine, i izgledalo je kao da se tim dugim uskim tunelom silazi u neki grob ili tako nešto. Kao u onom filmu s mumijom koji je gledao kada je njega i Kordi dečko njihove starije sestre u prtljažniku prošvercovao u auto-bioskop. Film je bio dobar, mada bi se Bucku još više svidelo da nije morao da sluša sve to srkanje, mljackanje i dahtanje koje su na zadnjem sedištu proizvodili njegova starija sestra Morin i onaj bubuljičavi tip po imenu Berk. Morin je sada bila trudna i živela je s Berkom iza otpada u blizini mesta gde je živeo i Bucko, ali nije bio siguran da su ona i onaj tuta bili venčani.

Kordi je tokom čitavog duplog programa ostala okrenuta ka zadnjem sedištu i umesto sasvim dobrih filmova gledala Morin i njenog napaljenog dečka.

Zastao je pred vratima na kojima je pisalo DEČAKI, osluškujući ima li još nekoga u blizini. Ponekad bi se matori Van Sajk šunjao ovuda uhodeći klince, i hvatajući one koji su pravili sranja kao što je i on sam planirao da napravi – ili koji ne rade ništa – a onda bi im zavalio šamarčinu ili ih gadno uštinuo za ruku. Ne bi on to radio bilo

kom detetu – nikada ne bi ni taknuo ćerku onog bogatog smrada doktora Stafnija, kako se ono zvaše, Mišel... Samo deci kao što su bili Bucko, Geri Dejsinger i takvi. Deci čije je roditelje bolelo dupe ili su se plašili Van Sajka.

Mnoga deca su ga se bojala. Bucko se zapitao da li ga se i svi roditelji plaše. Osluškivao je, ništa se nije čulo. Ušao je u toalet gotovo hodajući na prstima.

Prostorija je bila dugačka, niska i slabo osvetljena. Nije bilo prozora, a radila je samo jedna sijalica. Pisoari su bili prastari i izgledali su kao da su napravljeni od nekog glatkog kamena ili tako nečeg. Voda je stalno curila u njima. Bilo je tu i sedam kabina potpuno prekrivenih imenima ispisanim ili urezanim u zidove – Buckovo ime se moglo naći u dvema, a ćaletovi inicijali u ćošku jedne – i samo je jedna još uvek imala vrata. Ali ono što je njega zanimalo nalazilo se iza lavaboa i pisoara, iza kabina u najmračnijem delu toaleta.

Spoljašnji zid je bio od kamena. Naspram njega se nalazio onaj na koji su bili zakaćeni pisoari, a taj je bio od oljuštenih cigala. Ali unutrašnji zid, onaj iza kabina, taj je bio od nekakvog gipsa. Tu je Bucko stao i iscerio se.

Na zidu je bila rupa. Poćinjala je petnaest-dvadeset centimetara iznad hladnog kamenog poda (kako *ispod* kamenog poda moće da bude još jedan podrum?) i završavala se na skoro metar visine. Mogao je da vidi svežu gipsanu prašinu na podu i trule letve koje su štrćale kao polomljena rebra.

Druga deca su poradila na ovome otkad je tog jutra bio u toaletu. Otvor je sada bio dovoljno veliki da moće u njega da gurne ćitavu ruku, što je i ućinio, osetivši pod prstima zid od cigle ili kamena oko pola metra iza onog u kabini. S leve i desne strane bilo je šuplje i Bucko je pipao u mraku, razmišljajuć zašto bi neko pravio novi zid kada je stari i dalje stajao na svom mestu.

Slegnuo je ramenima i poćeo da šutira. Podigao je dosta buke, ćulo se pucanje gipsa i cepanje letava, krhotine zida i oblaci prašine leteli su na sve strane, ali bio je prilićno siguran da ga niko nije ćuo. Glupa škola je imala zidove debele kao neka tvrćava.

Van Sajk je poznavao podrum kao da je živeo u njemu – moćda i živi ovde, pomislio je Bucko, pošto ga niko nikada nije video van škole – ali uvrnutog domara s onim njegovim prljavim rukama i ćutim zubima niko od dece već danima nije video i bilo je oćigledno da ga je bolelo dupe što neki dećaci (*Dećaki*, pomislio je Bucko) šutiraju zid u

klonji. A i šta bi ga bilo briga? Za dan-dva će da zamandale ovu staru usranu zgradu. A onda će da je sruše. Što bi se Van Sajk tangirao?

Bucko je šutirao s mržnjom koju je retko pokazivao, ugrađujući u udarce pet godina frustracije i patnje, računajući i obdanište, i to što su ga u ovoj gomili govana od škole nazivali „sporim detetom“. Pet godina je kao učenik sa „problematičnim ponašanjem“ morao da sedi ispred nosa matorim kvočkama kao što su bile gospođa Grosejn, gospođa Hou i gospođa Faris, uvek u prvoj klupi kako bi mogle da ga „drže na oku“. Sa svog mesta je morao da oseća njihov starački smrad, sluša njihove staračke glasove i ponaša se po njihovim staračkim pravilima...

Šutirao je zid osećajući kako ide sve lakše što je otvor bivao veći, sve dok mu iznenada gips koji se stropoštao nije zasuo patike, a on se našao pred pravom rupom. *Velikom rupom. Jebenom pećinom!*

Bucko je bio debeo za svoj uzrast, ali ova rupa je bila tako velika da je gotovo mogao da stane u nju. On je *mogao* da stane u nju! Srušio se čitav deo zida tako da je otvor zjapio kao ulaz u podmornicu ili tako nešto. Okrenuo se postrance i gurnuo levu ruku i rame unutra ostavljajući glavu napolju, dok mu se licem razlivaio široki osmeh. Zakoračio je levom nogom u prazninu između lažnog zida i onog starog koji se nalazio iza njega. Pa tu je bio jebeni tajni prolaz!

Sagnuo se i ušao u rupu uvlačeći i desnu nogu, sve dok mu nije izvirivala samo glava i deo ramena. Povio se još više i tiho gundajući uvukao se u prohladnu tamu.

Da l' bi se Kordi i čale usrali kad bi me vid'li sada? Kordi, naravno, ne bi dolazila u WC za DEČAKI. Ili možda bi? Znao je da je njegova sestra prilično opičena. Pre nekoliko godina, kada je i sama išla u četvrti razred, Kordi je pratila Čaka Sperlinga, najveću facu Male bejzbol lige, lokalnu dečju zvezdu i, sve u svemu, guzicu jednu od čoveka, kada je sam pošao na pecanje na reci Spun. Špijunirala ga je čitavog jutra, a zatim ga je zaskočila, oborila na zemlju, sela mu na stomak i zapretila mu da će mu kamenom razbiti glavu ako joj ne pokaže kitu.

Kordi tvrdi da ju je, dok je plakao i pljuvao krv, izvadio i pokazao joj. Bucko je bio prilično siguran da ona više nikome to nije ispričala i prokletu siguran da *Sperling* to nikome ne bi ispričao.

Čučnuo je u svojoj maloj pećini, osećajući da mu je kratka kosa puna gipsa, i osmehnulo se posmatrajući slabo svetlo u toaletu. Kada bi neki klinac došao da šora, a on iskočio, tako bi ga uplašio da bi se ovaj usrao od straha.

Čekao je nekoliko minuta, ali niko nije došao. Bilo je nekog komešanja i kretanja u glavnom hodniku podruma, ali potom nije usledio zvuk koraka koji se približavaju i niko se nije pojavio. Jedini drugi šum bilo je curenje vode u pisoarima i tiho kлокotanje u cevima na plafonu, kao da je prokleta škola pričala sama sa sobom.

Ovo ovde je kao tajni prolaz, ponovo je pomislio okrenuvši se nalevo da pogleda uski prolaz između dva zida. Bilo je mračno i mirisalo je kao zemlja ispod verande na prednjoj strani njihove kuće, gde se krio od keve i ćaleta i igrao se kada je bio mlađi. Isti taj plesnivi, teški smrad truleži.

A tada, kada je već počeo da se oseća stešnjeno i neprijatno u skućenom prostoru, video je svetlost duboko u prolazu. Otprilike tamo gde se toalet završavao zidom... možda malo dalje. Nije to bilo baš svetlo, razmišljao je, pre neka vrsta svetlucanja. Kao ona slabašna zelena svetlost koju je video da dopire s nekih plesni i trulih pećuraka kada je s ćaletom noću išao u šumu da love rakune.

Osetio je jezu na vratu. Zakoraćio je da izađe iz rupe, ali onda se setio odakle je svetlo sigurno dolazilo i usta su mu se razvukla u osmeh. Toalet za DEVOJČICE, (firmopisac je to ispravno napisao) bio je odmah do muškog i sigurno je u zidu postojao neki otvor. Već je video sebe kako viri kroz tu rupu ili pukotinu u zidu koja je propuštala svetlost iz ženskog toaleta.

S malo sreće, videće neku od devojčica kako šora. Možda čak i Mišel Stafni ili Darlin Hensen ili neku od onih uštogljenih kučki iz šestog razreda kako spuštenih gaća pokazuje svoje tajne.

Osećao je kako mu srce bubnja, a krv struji po čitavom telu dok je počinjao da se probija između zidova, sve dalje od rupe i sve dublje u mrak. Prolaz je bio širok taman koliko i on.

Dok je dahtao i treptanjem pokušavao da očisti prašinu i paučinu iz očiju, a svuda oko sebe osećao tusti miris zemlje, isti kao pod verandom, Bucko je polako napredovao ka svetlucanju udaljavajući se od svetlosti.

Dejl i ostali stajali su u redu, spremni da prime đačke knjižice i budu pušteni kućama, kada je počelo vrištanje. U početku je bilo toliko glasno da je Dejl pomislio kako je u pitanju neka ćudna, izuzetno jaka grmljavina, zbog oluje koja je i dalje pretila. Ali zvuk je bio previše

visok i pištav, i trajao je predugo da bi mogao poticati od oluje, mada nije zvučao ni kao da je ljudskog porekla.

Isprva je izgledalo kao da dolazi odozgo, s napuštenog gornjeg sprata, ali se zatim činilo da se odbija kao odjek i dopire iz zidova, sa stepeništa, čak i iz cevi i metalnih radijatora. Nije prestajalo. Dejl i njegov brat, Lorens, bili su prošle jeseni kod ujka Henrija i ujna Lene na farmi, baš kada su pripremali svinju za klanje, presekli joj vrat i obesili je naglavce za gredu u štali, iznad limenog korita u koje se slivala krv. Ovaj zvuk je bio pomalo takav: isto visoko cičanje i pištanje, kao da neko noćima grebe po tabli, praćeno dubljim, punijim vriskom koji se završava krkljanjem. A onda je počelo ponovo. I još jednom.

Gospođa Dube je ostala zamrznuta u pozi pružanja knjižice prvom učeniku u redu – Džou Alenu – okrenula se ka vratima i gledala u njih još nekoliko trenutaka pošto je užasni zvuk prestao, kao da očekuje da će se na njima pojaviti onaj koji ga je proizveo. Dejlu se učinilo da je izraz staričinog lica predstavljao strah pomešan s još nečim... Slutnjom?

Iz polumraka u hodniku izronila je tamna silueta, a đaci su, još uvek poređani po abecednom redu za primanje svedočanstava, uzdahnuli složno kao jedan.

Bio je to doktor Run, direktor škole. Njegovo crno prugasto odelo i zalizana kosa stopili su se s tamom u pozadini, tako da je izgledalo kao da mu lice lebdi u vazduhu, lišeno tela i dobrog raspoloženja. Dejl je gledao njegovu ružičastu kožu i, ne po prvi put, pomislio: *Kao koža tek rođenog pacova.*

Doktor Run se nakašljao i klimnuo glavom ka Matoroj Guzari koja se nije pomerila s mesta, i dalje pružajući knjižicu Džou Alenu, očiju širom otvorenih i tako blede kože da su ruž i rumenilo na njenom licu izgledali kao da su nacrtani kredom u boji na belom pločniku.

Direktor je pogledao na sat. „Sada je... ahm... tri i petnaest. Je li razred spreman za raspust?“

Gospođa Dube je uspeła da klimne glavom. Desnom rukom je tako grčevito stezala Džoovu knjižicu da je Dejl maltene očekivao da će čuti kako joj pucaju kosti prstiju.

„Hm... da“, rekao je doktor Run i pogledom ošinuo dvadeset sedmoro učenika kao da su uljezi u zgradi. „Pa, dečaci i devojčice, samo sam hteo da objasnim da je... ahm... čudna buka koju ste upravo čuli bila, kako me je gospodin Van Sajak obavestio, samo isprobavanje kotlarnice i ništa više.“

Džim Harlen se okrenuo i Dejlu je za trenutak bio siguran da će ovaj da napravi neku grimasu – što bi za Dejlja bila katastrofa, pošto samo što nije prasnuo u smeh. Ni najmanje nije želeo da ga zadrže posle škole. Harlen je raširio oči, više skeptično nego smešno, i ponovo se okrenuo ka Runu.

„...U svakom slučaju, želeo bih da iskoristim ovu priliku da vam svima poželim prijatan letnji raspust“, govorio je direktor, „i da apelujem na vas da ne zaboravite da ste imali privilegiju da bar deo svog obrazovanja steknete u školi Old Central. Iako se još ne zna kakva će biti konačna sudbina ove lepe stare zgrade, možemo se samo nadati da će okružne školske vlasti naći za shodno da je sačuvaju za buduće generacije školaraca.“

Dejl je daleko ispred sebe u redu mogao da vidi Kordi Kuk kako, i dalje blenući kroz prozor preko levog ramena, nonšalantno čačka nos.

Doktor Run to, izgleda, nije primećivao. Pročistio je grlo kao da se priprema da otpočne još jedan govor, ponovo pogledao na sat i rekao: „Pa, dobro. Gospođa Dube, hoćete li biti tako ljubazni da podelite knjižice učenicima.“ Čovečuljak je klimnuo glavom, okrenuo se i nestao u mraku.

Matora Guzara je trepnula jednom, kao da se setila gde se nalazi, i pružila Džou Alenu njegovu knjižicu. Ovaj nije zastao da je pogleda, već je požurio da stane u red na vratima. Ostali razredi su već polako silazili niz stepenice. Dejlu je uvek zapadalo za oko da u TV emisijama ili filmovima o školi deca trče kao luda kada ih puste kućama ili zvono označi kraj časa, ali njegovo iskustvo iz Old Centrala bilo je da svi svuda idu u redu, a poslednje sekunde poslednjeg minuta poslednjeg dana u školi nisu bile izuzetak.

Kolona je prolazila kraj gospođe Dube i Dejl je konačno primio svoju knjižicu braon korica dok mu je nozdrve dražio nastavničin kiselkasto-slatkasti miris talka, a zatim je otišao da stane u sledeći red. Kada je i Polina Zojer dobila knjižicu, pred vratima su već bila formirana dva reda – na izlasku se nisu postrojavali po abecednom redu već su se samo odvajali dečaci od devojčica, đaci-putnici napred, deca iz grada pozadi – gospođa Dube je stala ispred njih, prekrstila ruke kao da se sprema da da poslednji komentar ili savet, zastala, a onda im nemo pokazala da pođu za petim razredom gospođe Šrajvs koji je upravo zamicao niz stepenište.

Prvi je izašao Džo Alen.

Konačno se našavši napolju, Dejl je udahnuo vlažni vazduh i gotovo zaigrao od sreće i iznenadnog osećaja slobode. Škola se uzdizala iza njega kao gigantski zid, ali na pošljunčanom prilazu i travnatim terenima, deca su se uzbuđeno komešala, uzimala bicikle sa čeličnih stalaka, trčala ka školskim autobusima ispred kojih su stajali vozači i vikali im da požure, i grajom i komešanjem iskazivala oduševljenje. Dejl je mahnuo Dvejnu Mekbrajdu koji je tabanao ka autobusu i okrenuo se ka grupici trećaka još uvek okupljenih poput prepelica oko stalka za bicikle. Njegov brat Lorens napustio je drugove iz razreda i potrčao da mu se pridruži galopirajući stazom s praznom platnenom torbom u rukama, dok mu se licem, ispod debelih stakala naočara, razlivao krezubi osmeh.

„Sloboda!“, uskliknuo je Dejl, podigao brata i zavrteo ga kroz vazduh.

Majk O'Rurk, Kevin Grumbaker i Džim Harlen išli su ka njima. „Čoveče“, reče Kevin, „jeste li čuli onaj zvuk dok nas je gospođa Šrajzv postrojavala?“

„Šta mislite, šta je to bilo?“, pitao je Lorens kada se grupica uputila preko travnatog terena za bejzbol.

Majk se iskezio. „Mislim da Old Central dočepao nekog trećaka.“ Protrljao je zglobovima prstiju Lorensovu kratku kosu.

Lorens se nasmejao i izvio u stranu. „Ma daj, stvarno?“

Džim Harlen se savio i pokazao zadnjicu staroj školi. „Mislim da je to Matora Guzara prđnula“, rekao je uz odgovarajuću zvučnu podršku.

„Ej“, viknuo je Dejl, i šutnuvši Džima u zadnjicu, pokazao glavom ka svom malom bratu. „Pazi šta pričaš.“

Lorens se već smejaio i valjao po travi.

Školski autobusi su palili motore i odlazili na različite strane. Dvorište se brzo praznilo, deca su žurno odlazila ka visokim brestovima, kao da žele da izbegnu oluju.

Dejl je zastao na ivici terena, tačno preko puta kuće u kojoj je živeo, i okrenuo se da pogleda crne oblake koji su se gomilali iza škole. Bilo je sparno i vazduh je bio nepomičan i tih, kao pre nailaska tornada, ali bilo je jasno da se oluja udaljava. Na jugu se iznad drveća videla plava traka neba. Dok je grupica stajala i posmatrala, podigao se vetar, lišće je zašuštalo na drveću koje je okruživalo blok, a letnji miris pokošene trave, cveća i lišća ispunio je vazduh.

„Vidi“, reče Dejl.

„Zar ono nije Kordi Kuk?“, pitao je Majk.

„Aha.“ Zdepasta figura prekrštenih ruku stajala je ispred severnog ulaza u školu i tapkala stopalom. U prevelikoj kućnoj haljini koja se gotovo vukla po šljunku izgledala je deblje i smešnije nego ikada. Kraj nje su bila dva najmlađa sina Kukovih, blizanci, đaci prvaci, u pantalonama na tregere koje su visile s njih. Kukovi su živeli dovoljno daleko od grada da bi mogli da koriste prevoz, ali nijedan autobus nije išao do otpada i silosa, tako da su ona i njena tri brata prugom pešačili do kuće. Sada je nešto urlala ka zgradi.

Doktor Run se pojavio na vratima i ružičastom rukom joj odmahnuo da ide. Bele mrlje u prozorima iznad njih mogle su biti lica nastavnika. Lice gospodina Van Sajka lebdelo je iza direktora u mračnom ulazu.

Run je doviknuo još nešto, okrenuo se i zatvorio visoka vrata. Kordi Kuk se sagnula, zgrabila kamen s pošljunčanog prilaza i bacila ga ka školi. Kamen se odbio o staklo na glavnom ulazu.

„Čoveče“, uzdahnio je Kevin.

Vrata su se s treskom otvorila i Van Sajk je izleteo, a Kordi je zgrabila mlađu braću za ruke i odvela ih Ulicom Depo ka pruzi. Kretala se veoma brzo za jednu debelu devojčicu. Jedan od njenih bratića se sapleo dok su prelazili Treću aveniju, ali Kordi ga je samo povukla uvis dok mu stopala ponovo nisu dodirnula asfalt. Van Sajk je otrčao do ivice školskog dvorišta i stao. Njegovi dugi prsti su stezali vazduh.

„Čoveče“, ponovo reče Kevin.

„Hajde“, reče Dejl. „Idemo odavde. Mama je rekla da će posle škole da napravi limunadu za sve.“

Veselo uzvikujući, dečaci su izašli iz školskog dvorišta, prošli ispod brestova, odskakutali preko asfalta Ulice Depo i pojurili ka letu i slobodi.

TRI

NEMA MNOGO događaja u životu ljudskog bića – ili bar muškog ljudskog bića – tako slobodnih i bogatih, tako bezmerno prostranih i punih mogućnosti, kao što je prvi dan raspusta kada je neko jedanaestogodišnjak. Leto se otvara kao džinovska gozba, a dani su ispunjeni izobiljem sporo protičućeg vremena koga ima dovoljno da se svuda stigne.

Probudivši se tog božanstvenog prvog letnjeg jutra, Dejl Stjuart je ležao u onom kratkom pomućenju svesti, pre osećajući razliku nego što je bio svestan nje: njega i njegovog brata Lorenasa nije probudio ni budilnik ni majčin glas, nije bilo sive i hladne magle koja pritiska prozore, niti ih je još sivlja i hladnija škola čekala u pola devet, nije bilo glasnog hora glasova odraslih koji bi im govorili šta da rade, koju stranu u knjizi da otvore, o čemu da razmišljaju. Ne, toga jutra su pevale ptice, bogati topli letnji vazduh ulazio je kroz otvorene prozore, čuo se zvuk kosilice za travu kada je neki penzionisani ranoranilac iz ulice otpočeo s obavljanjem dnevnih poslova i – već vidljiv kroz zavese – raskošni, topli blagoslov sunca koje se prosipalo po njihovim krevetima, kao da je ispred sive školske zgrade podignut paravan, a bojama dozvoljeno da se vrate u život.

Dejl se okrenuo u krevetu i video oči svog brata, širom otvorene, kako ga gledaju iznad crnih staklenih očiju njegovog plišanog mede. A onda se Lorens nasmešio onim svojim krezubo-radosnim osmehom i dečaci su poskakali iz kreveta užurbano skidajući i bacajući pidžame, navukli majice i farmerice koje su ih čekale prebačene preko naslona stolica, obuli čiste bele čarape i ne tako čiste patike, i već su jurili dobjući stepenicama, spremni da dan započnu doručkom, s mamom se smejali zbog sitnica, a zatim izjurili napolje... seli na bicikle i odvezli se niz ulicu, pravo prema letu.

Tri sata kasnije braća su bila u starom kokošinjcu Majka O'Rurka, protezala su se s drugarima na starom kauču bez nogu, polomljenim stolicama i prašnjavom podu nezvaničnog sedišta njihove družine. Bili su tu i Majk, Kevin, Džim Harlen, čak i Dvejn Mekbrajd koji je došao s farme

i čekao da njegov otac završi s kupovinom – i svi su bili kao ošamućeni zbunjujućim mnoštvom mogućnosti koje su se pred njima otvarale.

„Mogli bismo“, reče Kevin, „da odemo do kamenoloma ili Hartlijeve bare na kupanje.“

„A-a“, odgovorio je Majk. Ležao je nogu prebačenih preko naslona kauča, leđa su mu bila na sedištu ispunjenom oprugama, a glava na rukavici za bejzbol na podu. Gađao je pauka kosca na plafonu gumenom trakom koja mu se vraćala posle svakog odbijanja. Dotle je pazio da ga ne pogodi, ali pauk je već počeo da se nervozno kreće napred-nazad. Svaki put kada bi se približio sigurnosti neke pukotine ili prorezu između dasaka, Majk bi ošinuo to mesto gumom terajući stvorenje da užurbano otrči na drugu stranu. „Ne ide mi se na kupanje“, reče on. „Vodene zmije su sigurno još nervozne od sinoćne oluje.“

Dejl i Lorens su se pogledali. Majk se bojavao zmija; to je bio jedini strah njihovog druga za koji su znali.

„Možemo da igramo bejzbol“, predložio je Kevin.

„Nah“, reče Harlen s naslona kauča na kome je sedeo i čitao strip o Supermenu. „Nisam poneo rukavicu i morao bih da se po nju vratim čak do kuće.“ Za razliku od ostalih dečaka – ne računajući Dvejna – koji su bili iz istog kraja, Džim Harlen je živio na drugom kraju Ulice Pond, blizu pruge koja je išla ka deponiji i sirotinjskim stračarama gde je živela Kordi Kuk. Harlenova kuća bila je u dobrom stanju. Bila je to stara bela farmerska kuća koju je grad progutao pre više desetina godina, ali je komšiluk bio uvrnut. Džej-Pi Kongden, ludi mirovni sudija, živio je samo dve kuće od Harlena, a njegov sin, Si-Džej, bio je najgori siledžija u gradu. Dečaci nisu voleli da se igraju kod Džima, čak ni da idu na tu stranu, ako se to ikako moglo izbeći, i shvatali su njegovu nevoljnost da se vraća po rukavicu.

„Možemo u šumu“, predložio je Dejl. „Do Ciganskog prolaza.“

Ostali su se promeškoliili negodujući. Nije bilo dobrog razloga za odbijanje predloga, ali ih je letargija već čvrsto držala u svom stisku. Majk je ponovo pustio kraj gumice, a pauk se okrenuo i otrčao na drugu stranu.

„Mnogo je daleko“, reče Kevin. „Trebalo da stignem kući do večere.“

Ostali su se nasmešili, ali niko ništa nije rekao. Svima je bio dobro poznat glas Kevinove majke kada bi otvorila vrata i prolamajućim falsetom viknula „KEVIIINEEE!“ Kao što im je bila poznata i užurbanost s kojom bi Kevin prekinuo ono što radi u tom trenutku i otrčao

ka beloj porodičnoj kući, odmah do one u kojoj su živeli Dejlovi i Lorensovi matorci.

„A šta se tebi radi, Dvejne?“, upitao je Majk. O'Rurk je bio rođeni vođa koji je uvek tražio svačije mišljenje pre nego što bi doneo odluku.

Krupni dečak s farme, blesave frizure, u vrećastim somotskim pantalonama, i spokojnog pogleda, žvakao je nešto – ne žvaku – i izgledao je maltene kao da je retardiran. Dejl je, kao i svi ostali, znao koliko je varljiv taj tupavi izraz lica pošto je Dvejn Mekbrajd bio toliko pametan da su ostali mogli samo da *nagađaju* tokove njegovih misli. Bio je toliko bistar da u školi to čak nije ni morao da pokazuje, puštao je nastavnike da se previjaju od frustracije zbog savršeno tačnih ali sažetih odgovora koje je davao taj preveliki dečak, ili da se češu po glavi zbog rečenica prožetih ironijom koja se graničila s drskošću. Dvejna nije bilo briga za školu. Razmišljao je o stvarima koje drugi dečaci nisu mogli da razumeju.

Prestao je da žvaće i klimnuo glavom ka ogromnom radiju firme „Viktor“ u uglu. „Mislim da bih radije slušao radio.“ Otrupkao je tri koraka ka toj velikoj stvari, tromo čučnuo ispred nje i počeo da okreće dugme.

Dejl ga je posmatrao. Ormarić u koji je radio bio ugrađen bio je ogroman, visok oko metar i dvadeset, impresivan sa svim svojim frekvencijama i trakama sa ispisanim imenima stanica – gornja je bila obeležena sa NATIONAL, posle čega su se nizali Meksiko Siti na 49 megaherca, Hong Kong, London, Madrid, Rio i ostali na 40 megaherca, Berlin, Tokio i Pitsburg na 31 megaherc i Pariz, sam i misteriozno udaljen, na 19 megaherca – ali je kućište bilo prazno. U njemu nije bilo ničega.

Dvejn je čučnuo i polako okretao dugmad, nakrivivši glavu u iščekivanju nekog zvuka.

Džim Harlen je prvi ukapirao. Uvukao se iza ormarića i povukao ga u ugao tako da se uopšte nije video iza njega.

„Pokušaću domaće stanice“, reče Dvejn. Okretao je srednje dugme koje se nalazilo između onih s natpisima INTERNATIONAL i SPECIAL SERVICE. „Ovo bi trebalo da je Čikago“, mrmljao je sebi u bradu.

Iz unutrašnjosti ormarića doprlo je hujanje, kao da se cevi zagrevaju, a zatim i šum statičkog elektriciteta dok je dečak okretao dugme. Kratki rafali baritona su se utišavali kada bi komentatori bili prekinuti u pola rečenice, odlomci rokenrol pesama su eksplodirali i bivali ugušeni, elektricitet, šum i konačno utakmica – Čikago Vajt Soks!

„On se vraća! Nazad! Trči ka desnom kraju igrališta Komiski Park! Skače! Penje se uza zid! On je...“

„Hm, nema ništa ni ovde...“, promrmljao je Dvejn. „Pokušaću s internacionalnim stanicama. Tra-la-la-la... tu smo... Berlin.“

„Jaaa, das loptenzi ist letenzi frlo daleko, jaaa. Ona isašla sa der terenigen, jaaa!“, začuo se Harlenov glas, istog trenutka promenjen iz nazalnog unjkanja Dizija Diniša u nemačko grleno šteketaanje suglasnika. „Der firer ist najn sadofoljna. Najn! Najn! On šupala kose i gasila sfoja šapka, jaaa, ona zigurno bila jako popisdela, jaaa!“

„Ništa zanimljivo...“, mrmljao je Dvejn. „Pokušaću Pariz.“

Ali visoki i zvonki francuski glas iza ormarića izgubio se u kiko-tanju i smehu koji je ispunio kokošinjac. Majk je nasumice opalio poslednji put i pauk je pobegao u pukotinu u krovu. Dejl je dopuzao do radija, spreman da isproba nekoliko stanica, dok se Lorens od smeha valjao po podu. Kevin je prekrstio ruke i napucao usta dok ga je Majk bockao vrhom patike u rebra.

Čini su bile razbijene. Dečaci su mogli da rade šta god bi poželeli.

Nekoliko sati kasnije, posle večere, u dugom, otužno sladunjavom letnjem sumraku, Dejl, Lorens, Kevin i Harlen zaustavili su svoje bicikle na uglu kraj Majkove kuće. „Oo-uu-kiii!“, viknuo je Lorens.

„Douu-kiii!“, čuo se odgovor iz senki brestova, Majk im je pošao u susret gurajući bicikl po šljunku i okrenuo se u pravcu u kom su ostali gledali.

Bila je to Biciklistička patrola, formirana dve godine ranije, kada su najstariji od njih petorice bili u četvrtom razredu, a najmlađi još uvek verovao u Deda Mraza. Više se nisu nazivali patroladžijama pošto su to prevazišli, bili su preveliki da bi se i dalje pravili da patroliraju Elm Hejvenom pomažući ljudima u nevolji i štiteći nevine od zlotvora, ali su još uvek *verovali* u Biciklističku patrolu. Verovali su s istom onom sigurnošću s kojom su nekada ležali budni u novogodišnjoj noći dok su im bila pulsirala, a usta se sušila.

Neko vreme su nepomično stajali u tihoj ulici. Prva avenija je prolazila kraj Majkove kuće i nastavljala se na sever, ka periferiji, ka trista metara udaljenom vodotornju, a zatim skretala na istok i gubila se u večernjoj izmaglici nad poljima na horizontu gde su van vidokruga čekali šuma, Ciganski prolaz i krčma *Kod crnog drveta*.

Nebo je bilo sivkasti paravan čija je boja bleдела tokom sata koji je delio sumrak od noći, a kukuruz na poljima beše nizak i još nije dopirao ni do kolena jedanaestogodišnjaka. Dejl se zagledao preko njiva koje su se prostirale ka istoku i šumama na dalekom horizontu i zamislio Pioriju tamo negde – šezdeset kilometara odatle, preko brda i dolina pokrivenih šumama, kako leži u sopstvenoj dubodolini i blešti hiljadama svetala – ali tamo nije bilo odsjaja, samo je horizont brzo tonuo u tamu, i bilo mu je teško da stvarno stvori sliku grada u glavi. Umesto toga je čuo tiho šuštanje i šapat kukuruznog polja. Nije bilo vetra. Možda se to čulo kako kukuruz raste i napinje se da postane zid koji će uskoro okružiti Elm Hejven i odseći ga od sveta.

„Hajde“, rekao je tiho Majkl, nagazio pedalu potpuno polegavši po guvernalu i otisnuo se dok je za njime prštao šljunak.

Dejl, Lorens, Kevin i Harlen su ga sledili.

Pošli su ka jugu Prvom avenijom osvetljenom blagom sivkastom svetlošću i prošavši ispod senki brestova ponovo bili obasjani zalazećim suncem. S leve strane su im se prostirala polja, a zamračene kuće s desne. Prošli su Školsku ulicu i ugledali obrise kuće Done Lu Peri u susednom bloku sa zapadne strane. Vozili su se Crkvenom ulicom između dugačkih drvoreda brestova i hrastova. Zatim su izbili na Hard Roud, auto-put 151A i iz navike usporili pre no što su skrenuli udesno i našli se u pustoj dvosmernoj Glavnoj ulici čiji je asfalt još uvek bio topao.

Iz sve snage su okretali pedale, skrenuli su na trotoar propustivši jedan stari „bjuik“ da urlajući prođe kraj njih. Vozili su se ka zapadu, ka slabom svetlu na nebu i zgradama koje su tonule u mrak u dva bloka Glavne ulice. Jedan kamionet je izlazio s parkinga ispred Karlove taverne i proleteo kraj njih ka auto-putu. Dejl je prepoznao vozača starog kamiona kao tatu Dvejna Mekbrajda. Bio je pijan.

„Svetla!“, viknula su sva petorica dok su jurili ulicom. Kamionet je produžio bez paljenja farova i u širokom luku skrenuo u Prvu aveniju.

Skočili su s izdignutog trotoara na opusteli Hard Roud i nastavili ka zapadu prošavši Drugu i Treću aveniju, banku i prodavnicu „A&P“ s desne strane, i kafeteriju i park, mračan i tih u senci brestova s leve. Osećali su se kao da je subotnje večer iako je bio tek četvrtak. Nije bilo buke i svetala iz parka. Za sada. Ali biće ih uskoro.

Majkl je viknuo i skrenuo levo u Široku aveniju koja se prostirala duž severne strane malog parka. Prošli su kraj prodavnice traktora i malih kuća načičkanih oko nje. Već se prilično smračilo. Iza njih,

visoke svetiljke su treperile u Glavnoj ulici osvetljavajući dva bloka u centru grada. Široka avenija je bila tunnel koji je iza njih brzo tonuo u tamu pod brestovima, a ispred njih još brže.

„Overi stepenice!“, viknuo je Majk.

„Ne!“, odvratio je Kevin.

Majk je uvek zadavao taj zadatak; Kevin je uvek odbijao. Stalno su to činili.

Otišli su još jedan blok južnije, u deo grada u koji su zalazili samo tokom patrola u predvečerje. Prošli su dugu slepu ulicu s novim kućama u kojima su živeli Diger Tejlor i Čak Sperling, a zatim i zvanični završetak Široke avenije i privatni prilaz imanju Ešlijevih.

Živa ograda je sužavala put. Nepodrezane grane štrčale su iz šipražja s obe strane, spremne da poseku nepažljive bicikliste. U ovom tunelu na njihovoj ruti vladao je potpuni mrak.

Dejl je, kao i uvek, spustio glavu i divlje okretao pedale ne bi li ostao blizu Majka. Lorens je dahtao pokušavajući da ne zaostane na svom malom biciklu, što mu je i polazilo za rukom... baš kao i obično. Harlen i Kevin nisu bili ništa više od zvuka točkova na šljunku negde iza njih.

Izbili su na brisani prostor ispred ruševina stare kuće. Sivkasta svetlost je obasjavala stub koji se uzdizao iz šiblja. Kamenje spaljenih temelja bilo je crno. Majk je pošao kružnim putem ka zgradi i skrenuo kao da će da se popne uz puzavicama obrasle kamene stepenike i baci se u zjapeći podrum, a onda je rukom udario po ravnoj kamenoj ploči u podnožju stepeništa i nastavio dalje.

Dejl je učinio isto. Lorens je promašio ploču, ali se nije vraćao da ponovo pokuša. Kevin i Harlen su proleteli dok je šljunak prštao iza njih.

Napravili su pun krug po prilaznom putu obraslom u travu dok su im točkovi tandrkali i klizali se po korovu i šljunku. Dejlu je upalo u oči koliko je leti bilo mračnije, kada je nabujalo zelenilo prigušivalo svetlost. Iza njega je kuća Ešlijevih postala mračno obličje, tajno mesto spaljenih greda i urušenih tavanica. Tako mu se najviše i dopadala – tajnovita i pomalo zlokobna kakva je bila sada, a ne tužna i napuštena kao na svetlosti dana.

Napustili su mračnu aleju i vozili uporedo Širokom ulicom prošavši nove kuće i park. Hvatajući dah, jurili su Hard Roudom. Farovi kamiona su zaslepili Harlena i Kevina, a kada se Dejl okrenuo, video je Džima kako vozaču pokazuje srednjak.

Zvuk sirene kamiona prolomio se za njima dok su se vozili Širokom avenijom. Bicikli su bili gotovo nečujni na asfaltu pod zapuštenim brestovima, u vazduhu se osećao miris sveže pokošene trave s prostranih travnjaka koji su se pružali između ulice i velikih kuća u pozadini. Vozeći na sever, prošli su kraj pošte, male bele zgrade biblioteke i velike bele zgrade prezbiterijanske crkve u koju su odlazili Dejl i Lorens, i dalje, mračnom ulicom u kojoj su senke lišća lelujale oko uličnih svetiljki, kraj kuće gospođe Dube s upaljenim svetlom na drugom spratu i mračne kuće gospođe Dugan.

Došli su do Ulice Depo, skrenuli na pošljunčani put i zaustavili se tiho dahćući. Sada je već bila noć. Slepí miševi su lepršali nad njihovim glavama. Nebo su presecale tamne siluete grana iznad njih. Dejl se zagledao u daljinu i video prvu zvezdu koja se pojavila na istoku.

„Vidimo se sutra, društvo“, rekao je Harlen i odjezdio ulicom ka zapadu.

Ostali su sačekali dok se njegova silueta nije izgubila u senkama hrastova, a zvuk okretanja pedala iščezao u noći.

„Idemo“, prošaputao je Kevin. „Moja mama će da pobesni.“

Majk se, osvetljen slabom svetlošću, osmehnulo Dejlu, a ovaj je mogao da oseti lakoću i energiju u svojim udovima, kao da mu je čitavo telo bilo puno električnog naboja. *Leto*. Dejl je s ljubavlju čušnuo brata po ramenu.

„Prestani“, reče Lorens.

Majk je stojeći okretao pedale vozeći ka istoku Ulicom Depo. Ulične svetiljke nisu radile i poslednji ostaci svetla na nebu iscrtavali su na tlu blede senke koje su nestajale pod lišćem.

Projurili su kraj Old Centrala ne progovorivši ni reč mada je svaki od njih bacio pogled udesno, a umirući brestovi su donekle skrivali zgradu škole čija je masivna kontura zaklanjala nebo.

Kevin se prvi odvojio i skrenulo levo, ka svojoj kući. Nisu mogli da vide njegovu majku, ali su zadnja vrata bila otvorena što je bio siguran znak da ga je zvala.

Majk je zastao na uglu Druge avenije i Ulice Depo. Iza njih se nalazilo mračno školsko dvorište koje je zauzimalo čitav kvart.

„Sutra?“, upitao je.

„Važi“, reče Dejl.

„Važi“, reče Lorens.

Majk je klimnuo glavom i otišao.

Dejl i Lorens su ostavili bicikle pored malog otvorenog trema. Mogli su da vide majku kako se kreće po osvetljenoj kuhinji. Pekla je nešto i lice joj se zajapurilo.

„Slušaj“, reče Lorens hvatajući brata za ruku.

S druge strane ulice, iz mraka oko škole, čuo se piskavi šapat glava koji su se negde tamo žučno raspravljali.

„To je samo neki televizor...“, zaustio je Dejl kada je začuo lomljavu stakla i prigušeni uzvik.

Stajali su tako još neko vreme, ali onda se podigao vetar i šuštanje lišća na hrastu s druge strane prigušilo je svaki zvuk.

„Hajde“, reče Dejl, još uvek držeći brata za ruku.

Ušli su u osvetljenu kuhinju.

ČETIRI

DVEJN MEKBRAJD čekao je sve dok se njegov ćale nije napio dovoljno da bude izbačen iz Karlove taverne. Prošlo je pola devet kada se ovaj isteturao, zastao na pločniku, mahnuo pesnicom i počeo da psuje Doma Stigla, vlasnika kafane (nikakvog Karla tu nije bilo još od 1943), a zatim odbauljao do kamioneta, opsovao kada su mu ključevi pali na zemlju i još jednom kada ih je podigao, upalio motor i čekao da se mašina zagreje. Dvejn je potrčao. Znao je da je matori dovoljno pijan da zaboravi da je i on bio s njim kada su, pre više od deset sati, stigli u grad da „kupe nekoliko sitnica u radnji“.

„Dvejne“, reče ćale buljeći u sina. „Šta kog đavola radiš ovde?“

Dvejn je ćutao čekajući da njegovom ocu proradi pamćenje.

„A, da“, konačno reče ovaj, „jesi li se video s društvom?“

„Jesam, tata.“ Dvejn je napustio Dejla i ostale kada su u kasnim popodnevrim satima otišli do gradskog igrališta da se dobacuju loptom. Tada je još uvek bilo šanse da matori ostane dovoljno trezan da pođe kući pre nego što ga Dom izbaci.

„Uskaći, mališa“, reče ćale glasom punim brige i bostonskog akcenta kojim je govorio samo kada je bio mrtav pijan.

„Ne, hvala, tata. Voziću se u prikolici, ako ti ne smeta.“

Ćale je slegnuo ramenima, ponovo okrenuo ključ i mašina je zabrundala. Dvejn je uskočio pozadi i smestio se kraj delova za traktor koje su kupili tog jutra. Gurnuo je beležnicu i olovku u džep košulje, čučnuo na pod prikolice i nagnuo se preko ivice nadajući se da ćale neće slupati ovaj novi „Dženeral motorsov“ kamionet kao što je učinio s prethodna dva polovnjaka koja su imali.

Video je Dejla i ostale kada su prolazili Glavnom ulicom, ali je, pošto je bio siguran da ranije nisu videli ovaj kamion, legao na pod prikolice dok su se mimoilazili s njima. Čuo je uzvik „Svetla!“, koji je njegov ćale ignorisao ili ga nije čuo. Kamion je uz škripu kočnica skrenuo u Prvu aveniju i Dvejn se uspravio taman na vreme da vidi staru građevinu od cigala – Kuću robova, kako su je deca zvala, mada niko nije znao zašto.

On je znao zašto. Kuća je nekada pripadala Tompsonu i sredinom devetnaestog veka bila je stanica podzemne železnice. Dvejn se još

u trećem razredu zainteresovao za put kojim su pobjegli robovi, i u biblioteci Ouk Hila pronašao je podatke koji su ga zanimali. Osim Tompsonove kuće, postojale su još dve stanice u okrugu Krev Kur... Jedna od njih, stara seoska kuća koja je pripadala nekoj kvekerskoj porodici u dolini reke Spun, na putu ka Pioriji, izgorela je pre Drugog svetskog rata. Ali je zato druga pripadala porodici klinca iz njegovog razreda i jedne subote Dvejn je biciklom otišao do njih – trinaest kilometara u jednom pravcu – i pokazao im tajnu prostoriju iza ostave pod stepeništem. A onda se vratio kući. Čale te subote nije pio, pa je Dvejn izbegao batine.

Protutnjali su pored kuće Majka O'Rurka i gradskog igrališta i skrenuli na istok, ka vodotornju. Dvejn se prevrnuo kada su s asfalta sleteli na tucanik. Skupio se i zatvorio oči dok su pesak i prašina leteli na sve strane, upadali mu u kragnu debele karirane košulje, u kosu i između zuba.

Čale ipak nije sleteo s puta iako je umalo promašio skretanje za Okružni put broj 6. Kamionet je kočio, poskakivao i drmusao se, a zatim se ispravio i skrenuli su na pretrpani parking ispred *Krčme kod crnog drveta*.

„Idem samo na minut, Dvejni.“ Čale ga je pljusnuo po ramenu. „Samo da svratim i javim se momcima pre nego što odemo kući da popravljamo traktor.“

„Važi, tata.“ Dvejn je seo na pod prikolice, naslonio glavu na zadnju stranu kabine i iz džepa izvukao beležnicu i olovku. Bio je potpuni mrak, videle su se zvezde nad krošnjama oko *Crnog drveta*, ali ipak je dovoljno svetla dopiralo kroz staklo na vratima pa je, ako bi se napregao, mogao da čita.

Beležnica je bila debela, izvitoperena od znoja i prljava od prašine, a stranice su joj bile ispunjene Dvejnovim sitnim rukopisom. U tajnom skrovištu u svojoj sobi u podrumu imao je pedesetak sličnih.

Znao je da želi da postane pisac još od svoje šeste godine. Za njega je čitanje – još kao četvorogodišnjak čitao je čitave knjige – oduvek bilo drugi svet. Ne beg, pošto nije želeo da beži – pisci su morali da se suoče sa svetom ako su želeli da ga realno sagledaju – već drugi svet sam po sebi. Svet pun moćnih glasova koji su izgovarali velike misli.

Dvejn će uvek voleti čaleta jer je ovaj s njime podelio ljubav ka knjigama i čitanju. Majka mu je umrla pre nego što je dovoljno odrastao da je upamti i godine koje su usledile bile su teške, farma je propadala, a otac se propio, često ga je tukao, a još češće zapostavljao. Ali bilo

je i lepih trenutaka – nanizalo bi se i po nekoliko dana kada je čale bivao u formi, čak je i mentalno lak, ali fizički težak posao na polju bio prijatan, čak i kada su znali da nema svrhe, duge večeri koje su njih dvojica provodila u razgovorima s Dvejnovim stricem Artom... Trojica momaka bi u zadnjem dvorištu spremali roštilj i razgovarali o svemu pod kapom nebeskom, pa i o samim nebesima.

Dvejnov čale je bio izbačen s Harvarda, ali je diplomu inženjera stekao na Univerzitetu u Ilinoisu pre no što se vratio na farmu. Stric Art je bio putnik i pesnik – jedne godine je plovio trgovačkim brodom, naredne je predavao u privatnim školama u Panami, Urugvaju ili Orlando. Čak i kada bi se zapili, trećem neženji je bilo zanimljivo da ih sluša i upijao bi informacije s neutoljivim apetitom prirodno inteligentnog deteta.

Niko u Elm Hejvenu, niti u čitavom školskom sistemu okruga Krev Kur, nije Dvejna Mekbrajda smatrao inteligentnim. Ta reč jednostavno nije postojala u selima Ilinoisa 1960. Bio je debeo. Nastavnici bi ga opisivali – u pisanim izveštajima ili na retkim roditeljskim sastancima – kao neurednog, nemotivisanog i nepažljivog. Ali nikada nije bio problematičan po pitanju discipline. Kakvo razočaranje. Nikada se nije javljao na času.

Kada bi ga opomenuli zbog nepažnje, izvinio bi se, nasmešio i vratio se svojim mislima. Škola mu nije predstavljala problem, čak ni smetnju, pošto mu se dopadala *ideja* škole... Ona ga je samo povremeno odvlačila od njegovih istraživanja i priprema za spisateljski zanat.

Ili bi bar bilo tako da u vezi sa Old Centralom nije bilo nečega što ga je mučilo. Ne deca. Čak ni direktor, ni nastavnici, ma koliko bili sporomisleći provincijalci. Nešto drugo je bilo u pitanju.

Napregao je oči zbog slabašne svetlosti i prelistao poslednjih nekoliko stranica u notesu, sve do jučerašnjih beležaka zapisanih u školi:

„Izgleda da ostali ne primećuju ovaj miris, ili bar ne govore o tome: miris hladnoće, smrad trulog mesa, slabašni zadah lešine, kao onda kada se junica udavila u močvari i čale i ja nismo mogli da je nađemo nedelju dana.

I svetlo u Old Centralu je čudno. Gusto. Kao kada me je čale odveo u onaj napušteni hotel u Devenportu koji je hteo da popravi, i sve što treba, i obogati se. *Gusto* svetlo. Filtrirano kroz prašinu, debele zavese i uspomene na staru slavu. Isto kao i plesnivi miris beznađa. Sećaš li se pruga svetlosti koje su s onog visokog prozora padale na

parket u napuštenoj balskog dvorani – isto kao i sa obojenih stakala nad stepeništima u Old Centralu?

Ne. To je nekako više kao... slutnja? Zlo? Previše melodramatično. Na oba mesta se oseća *prisustvo* nečega. To i zvuk pacova koji trče iza zidova. Pitam se zašto ih niko u Old Centralu ne pominje. Mislim da okružna higijenska inspekcija ne bi bila srećna što u osnovnoj školi ima pacova, što svuda ima pacovskog izmeta, što jurčaju po cevima u podrumu, tamo gde su toaleti. Sećam se da sam, kada sam bio u drugom razredu, sišao tamo...“

Preskočio je nekoliko stranica i prešao na beleške zapisane tog popodneva u parku.

„Dejl, Lorens (nikada Lari), Majk, Kevin i Džim. Kako opisati zrna graška u mahuni?

Dejl, Lorens, Majk, Kevin i Džim. (Kako to da Džima svi zovu 'Harlen'? Imam utisak da ga i mama tako zove. Naravno, *ona* više nije Harlen. Ponovo je uzela staro prezime posle razvoda. Koga još razvedenog znam u E.H.? Nikoga, ako ne računam ženu strica Arta koju nikada nisam upoznao, a koje se verovatno ni on sam ne seća jer je bila Kineskinja, a brak im je trajao samo dva dana i to dvadeset dve godine pre nego što sam se ja rodio.)

Dejl, Lorens, Majk, Kevin i Džim.

Kako porediti zrna graška u mahuni? Frizure:

Dejl ima pravu elmhejvensku kratku kosu – stari Frajers tako šiša u svojoj jezivoj berbernici. (Crveno-bela šipka – cehovski simbol. Krv koja curi po spirali. Možda su u srednjem veku berberi bili vampiri.) Ali Dejlova kosa je malo duža spređa – gotovo dovoljno duga da se može reći da ima šiške. On ne obraća pažnju na frizuru. (Osim onda kada smo bili u trećem razredu, a mama ga je ošišala i ostavila mu gnezda po glavi... mali arhipelag ćelavih tufni... onda je čak i na časovima nosio izviđačku kapu.)

Lorens ima kraću kosu, splejenu na čelu. Slaže mu se s naočarima i razmaknutim zubima. I čini mu ionako mršavo lice još mršavijim. Pitam se kako će frizure izgledati u budućnosti? Recimo, 1975? Jedno je sigurno – neće biti kao u naučnofantastičnim filmovima u kojima glumci imaju frizure iz današnjeg vremena, a nose svetlucava odela i kacige. Možda će biti dugokosi? Kao u vreme Tomasa Džefersona? Ili nauljeni i zalizani, s razdeljkom po sredini, kao ćale na starim slikama s Harvarda? Jedno je sigurno, svako će gledati svoje fotografije iz ovog vremena i misliti da je izgledao kao kreten.“

Dvejn se sam šišao. Kada bi se setio da to uradi. Kosa mu je na temenu bila duga, mnogo duža nego što je bilo uobičajeno kod dečaka 1960... Ali prilično kratka iznad ušiju. Nije se češljao. Sada je bila prljava – put od Elm Hejvena je bio prašnjav. Ponovo je otvorio beležnicu.

„Majk: ista frizura, verovatno ga šiša mama ili neka od sestara pošto nemaju dovoljno para za berberina, ali njemu bolje stoji. Duža spređa, ali ne štrči uvis niti mu pada kao šiške. Nisam ranije primetio, ali Majk ima duge trepavice kao neka devojčica. Oči su mu čudne – tako sivoplave da ih primetiš i izdaleka. Njegove sestre bi ubile za takve oči. Ali on nije ženski Petko, feminiziran (proveri da li se tako kaže), samo zgodan na svoj način. Nekako kao senator Kenedi, ali potpuno drugačije, ako to ima smisla. (Ne volim kada poštarka ili neko drugi opisuje da neko izgleda kao glumac ili neko takav. Bezveze.)

Kosa Kevina Grumbakera štrči pravo uvis, kao češagija, iznad zečjeg lica. Slaže mu se s isturenom Adamovom jabučicom, pegama i utiskom stalne uznemirenosti i preplašenosti koji ostavlja. Uvek očekuje da ga mamica pozove kući.

Džimova kosa – Harlenova kosa – nije baš frizura, iako je kratka. Ima nekako četvrtasto lice, s pramenom kose na vrhu. Podseća me na onog glumca koga sam proletos video na besplatnoj projekciji u parku, u filmu *Mister Roberts*, momak koji je igrao zastavnika Pilvera. Džek Lemon. (Ups, opet. Samo ti opisuj likove iz knjige kao filmske zvezde; biće im lakše da izaberu glumce kada budu snimali film u Holivudu.) Ali Harlen stvarno izgleda kao zastavnik Pilver. Ista usta. Isti nervozni, smešni pokreti. Ista napetost, karakteristično brbljanje. Ista frizura? Ko mari?

O'Rurk je najsmireniji od njih, vođa, kao Henri Fonda u istom filmu. Možda je i Džim Harlen skinuo svoj karakter iz tog filma. Možda svi imitiramo likove koje smo prošlog leta videli u filmovima, a da to i ne znamo...”

Zatvorio je notes, skinuo naočare i protrljao oči. Bio je umoran, iako čitavog dana ništa nije radio. I gladan. Pokušao je da se seti šta je spremao za doručak, ali je odustao. Kada su se ostali razišli kućama da ručaju, on je ostao u kokošinju da piše beleške i razmišlja.

Bio je umoran od razmišljanja.

Skočio je s prikolice i otišao do ruba šume. Svici su treperili na tamnoj pozadini. Mogao je da čuje žabe i cvrčke koji su se dozivali s obala potoka koji je proticao kroz obližnju jarugu. Obronak iza *Krčme kod crnog drveta* bio je zatrpan đubretom i starim stvarima čije su

se tamne konture ocrtavale na još tamnijoj pozadini. Raskopčao je pantalone i počeo da mokri u mrak slušajući kako mlaz dobije po nečem metalnom. Kroz prozor krčme je dopro glasan smeh i mogao je da prepozna čaletov glas kako nadjačava ostale, spreman da ih zakuca poentom priče.

Voleo je čaletove priče, ali ne kada je bio pijan. Iako pune humora, u tim trenucima bi postajale mračne, zlobne i pune cinizma. Znao je da je čale o sebi mislio da je propalica. Propali student Harvarda, propali inženjer, propali farmer, propali pronalazač, propali biznismen, propali muž, propali otac. Dvejn se uglavnom slagao s optužbama, mada je smatrao da porota još uvek glasa po pitanju poslednje.

Vratio se do kamiona i popeo u kabinu ostavivši vrata otvorena ne bi li je izvetrio od vonja viskija. Znao je da će, ma koji šanker večeras radio, čaleta izbaciti napolje pre nego što postane nasilan. Isto tako je znao da će on sâm morati da mu pomogne da se popne u prikolicu da ne bi mogao da ga udara ili da mu otima volan, a onda će on – Dvejn, koji je prošlog marta napunio jedanaest godina, učenik s prosečnom ocenom 3 i IQ-om većim od 160, ako je verovati stricu Artu koji ga je pre dve godine vodio na Univerzitet Ilinoisa da ga testiraju iz sam Bog zna kog razloga – on će onda da odveze čaleta kući, da spremi večeru i ode u ambar da proveri da li delovi odgovaraju njihovom traktoru.

Kasnije, mnogo kasnije, Dvejna je probudio nekakav šapat.

Iako bunovan, znao je da je kod kuće – dovezao je čaleta preko dva brda, pored groblja i kuće Dejlovog ujaka Henrija, zatim Okružnim putem broj 6 do farme; ubacio je čaleta koji je već hrkao u krevet i ugradio novi razvodnik pre nego što se vratio da sebi pripremi hamburger – ali ga je iznenadilo što je zaspao sa slušalicama na ušima.

Spavao je u podrumu, u uglu koji je sam ogradio okačenim jorganom i sanducima. Nije bilo tako patetično kako zvuči. Na spratu je zimi bilo previše hladno i pusto pošto čale više nije spavao u spavaćoj sobi koju je delio s Dvejnovom majkom nego na kauču u gostinskoj sobi. Dečak je imao podrum samo za sebe; pošto se tu nalazila velika peć bilo je toplo čak i tokom zimskih noći u kojima je vetar zavijao nad pustim poljima. Tu je, takođe, imao i tuš dok se na spratu nalazila samo starinska kada. Sneo je dole svoj krevet, ormar, laboratoriju i opremu za mračnu komoru, radni sto i svu svoju elektroniku.

Slušao je noću radio još kao trogodišnjak. I čale je nekada imao taj običaj, ali je prestao pre nekoliko godina.

Imao je kompletne kristala i prijemnike kupljene u prodavnici, sklepane aparature i popravljene stare radio-aparate, pa čak i novi model tranzistora. Stric Art mu je predlagao da nabavi i predajnik, ali nije bio zainteresovan za to. Nije želeo da emituje, želeo je da *sluša*.

I slušao je, kasno noću, okružen senkama u podrumu, s antenskim žicama razapetim na sve strane, prebačenim preko vodovodnih cevi i izbačenim kroz prozor. Slušao je programe stanica iz Piorije, Demojna i Čikaga, velikih stanica iz Klivlenda i Kansas Sitija, naravno, ali je najviše uživao slušajući šapat s dalekih mesta, iz Severne Karoline, Arkanzasa, Toleda i Toronta, a povremeno, kada je jonosfera bila milostiva, a Sunčeve pege mirne, i blebetanje na španskom ili otegnuti govor, gotovo kao strani jezik, iz Alabame kao i zvuke Kalifornije i kontakt-program iz Kvebeka. Slušao je prenose utakmica zatvorivši oči u tami Ilinoisa i zamišljajući svetlosti reflektora nad igralištima na kojima je trava bila zelena onako kako je arterijska krv bila crvena; slušao je muziku – klasika mu se dopadala, voleo je Big bend, a za džez je živeo – ali više od svega voleo je kontakt-programe u kojima je strpljivi, nevidljivi voditelj čekao da slušaoci bez lica pozovu i daju svoje preopširne ali žestoke komentare.

Ponekad je zamišljao da je jedini član posade napuštenog svemirskog broda, svetlosnim godinama udaljen od Zemlje, nesposoban da se okrene, osuđen da se nikada ne vrati, nemoćan da stigne do svoje destinacije u toku jednog ljudskog života, ali još uvek povezan velikim dometom elektromagnetnog zračenja, sposoban da preslušava stare radio-emisije, da dok napreduje kroz prostor putuje unatrag kroz vreme, da čuje glasove čiji su vlasnici odavno mrtvi, da se vrati do Markonija i dosegne tišinu.

Neko je šaputao njegovo ime.

Uspravio se u tami i shvatio da su mu slušalice još uvek na mestu. Isprobavao je novi prijemnik pre nego što je zaspao.

Ponovo se začuo glas. Verovatno ženski, ali nekako bespolan u isto vreme. Bio je tih zbog daljine, ali jasan kao zvezde koje je video kada se u ponoć vraćao iz ambara.

Ona... to... je dozivalo njegovo ime.

„Dvejne... Dvejne... dolazimo po tebe, dušo.“

Sedeo je na krevetu i pritiskao slušalice na uši. Izgledalo je kao da glas ne dopire iz njih. Činilo mu se da dopire ispod kreveta, iz tame nad cevima, iz zidova sazidanih od klinker-blokova.

„*Mi ćemo* doći, Dvejne, dušo moja. Uskoro dolazimo.“

Niko ga nije nazivao „dušom“. Čak ni iz zezanja. Nije imao pojma kako ga je majka zvala kada je bio mali. Rukom je pratio provodnik koji je izlazio iz slušalica i došao do priključka koji je ostao na krevetu kada ga je izvukao pošto je isključio prijemnik.

„*Mi ćemo* uskoro doći, dušo moja“, uporno mu je glas šaputao u uho. „Čekaj nas, dušo.“

Slušalice nisu bile uključene. Prijemnik je bio isključen. Nijedan od radio-aparata nije radio.

„Čekaj nas, dušo.“